

Mezőkövesd múltja és jelene

Mezőkövesd múltja és jelene

Mezőkövesd város
címere

A húszezer lakosú város Észak-Magyarországon, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, a fővárostól 130, a megyeszékhely Miskolctól 45 kilométerre, Egertől 20 km-re, a Budapest-Miskolc vasútvonal, a 3. számú főútvonal és az M3-as autópálya mellett terül el.

Régészeti leletek vallják: Mezőkövesd már a honfoglalást megelőző időkben is létezett, neve már meglehetősen korán, 1275-ben előfordul oklevélben. Hunyadi Mátyás 1464-ben oppidum jelleggel mezővárosi rangra emeli, s címet és pecsétet adományoz Mezőkövesdnek. (A címer és az alapítólevél másolata a helyi múzeumban található.) A török megszállás megpecsételte a város sorsát. A török uralom bukása esztendejében csupán 22 adózót írtak össze, a lakosság kétharmada „futásban volt”. Kiváltságait is elveszti a város, de úgy, hogy többé nem képes visszaszerezni.

A Tűzoltó vendéglő az új világhoz Kövesd főterén

Mária lányok a búcsúi körmenetben

Ebédelő matyó summások

A lakosság szívósságára jellemző, hogy aránylag gyorsan felocsúdik, a XVIII: század közepe táján már kétszáz családnév ismert, s az ónodi helyett az egri járáshoz tartozik. 1848-ban 7823 katolikus és 92 izraelita személy lakta. S ekkor, a kápolnai csatából visszahúzódó honvéd sereg a város határában „sikeres utóharcot vívott”.

„Gyásznapja” volt Mezőkövesdnek 1887. január 27., a mezővárost nagyközséggé nyilvánították. A több mint tízezer lélekszámú helység „lelkületében azonban város maradt”. (S vált ténylegesen is azzá ismét 1973-ban.)

„Ki a matyó, mi a matyó?”

Jegyespár az 1910-es évekből

Mezőkövesd lakóit a szomszédos Szentistván és Tard népével nevezik „matyók”-nak. Színes népviseletükkel, híres népművészetükkel, hagyományokba zárt életükkel különleges néprajzi egységet alkottak – bizonyos vonatkozásokban – alkotnak még ma is a környező falvak között. Nevük a Mátyás névből származik, a közeli protestáns falvak népe – megkülönböztetésül – nevezte a katolikus vallású lakosokat matyóknak.

Országos hírnevét Mezőkövesd színes népviseletével, s szabadrajzú hímzéseivel szerezte: kezdetben a lepedővégeket hímezték, az egyszerű vászonhímzések piros-kék fénytelen fonállal készültek. Később áttértek a többszínű fonal használatára. Hímzéssel díszítették a legénying lobogós újját, majd a „surc”-nak nevezett keskeny női vagy férfi kötényt alját. a szabályos cipés-madaras motívumok után az egészen más jellegű matyórózsás lepedővégek következtek. a szúcshímzés motívumai, színei döntően hatottak a matyó díszítőművészet kialakulására. Ezeket a formagazdag, pompázatos színharmóniákban tündöklő hímzéseket „író” (rajzoló) asszonyok ösztönös művészi érzéssel stilizálták és rajzolták le. A mezei-kerti virágokat: rózsákat, tulipánokat, csillagokat közvetlenül vitték át ironjukkal házi vászonra és különböző alapanyagokra, ruhafélékre.

Hímzésrészlet

A színes matyóhímzés virágkora az 1860-as, 70-es évektől kezdődik. Ebben a korban lesz általános a falusi házakban a

parádésszoba, díszes berendezéssel, festett bútorokkal, falra aggatott mázas tányérokkal, cserépkancsókkal, tálakkal, magasra vetett díszággal. A gazdasági, politikai kulturális hatások mind elősegítették, hogy önálló és független, erőteljes népművészet bontakozhasson ki. 1948 után az önálló paraszti gazdálkodás felszámolása és a lakosság iparba kényszerítése miatt már csak szórványosan jeleik meg. Napjainkban a népviselet pompájában például felújított, korhű matyó lakodalom szereplőin gyönyörködhetünk. Matyókból szervezett ötven tagú népi együttes mutatja be a hagyományokat ma is híven megőrző lakodalmat, hiteles forrásmunkák alapján.

„Jó életem volt, mert mindég virágok közt voltam” – mondotta **Kisjankó Bori**, ez a törékeny, mindig mosolygó „íróasszony”, aki csodákat és meséket álmodott, s rajzolta őket halála napjáig. a matyó népművészet királyasszonya volt, aki valóban iskolát teremtett és súlyos, szép örökséget hagyott utódaira. a ki nem nyilatkoztatott végrendelet ott maradt műveiben, s szigorú munkaerkölcsé emlékében. A „százzózsás íróasszony”, Kisjankó Bori néni híre bejárta a világot. Csodálatosan tudta írni a matyó rózsákat, keze alól népművészeti remekek kerültek ki. Hogy az utódok jól sáfárkodtak, sáfárkodnak a rájuk hagyott kincsekkel, tanú rá a (nagy elődről elnevezett és egyre ismétlődő) hímzőpályázat, értékes, díjazott munkadarabjaival.

Hagyományápolás
napjainkban

Gari Margit Kisjankó Bori rajzait mutatja

Munkában Kovács Szabolcs,
a népművészet mestere

A hajdani matyó hímzés utóéletének mintájára szerencsére megvan a matyó lakberendezés modern változata is: Kovács Andrásnak (+2007) és fiának, Kovács Szabolcsnak (mindketten a népművészet mesterei) a festett matyó bútorai ma már nemcsak hazánkban népszerűek és kedveltek, de keresettek és eljutottak külföldökre is.

Idegenforgalmi körütekintés

A főtér ismét felvette korábbi nevét, melyet Szent Lászlóról kapott. Itt található a „**nagytemplom**”, amely műemlék a XVIII. századból. Egyik kápolnája a bordás boltozatú XV. századi templom fennmaradt szentélye. Falazatán Takács István búcsújárást ábrázoló freskója látható. Műemlék jellegű építmény a plébánia-lak, ugyancsak a XVII. században épült, s fő nevezetessége a koronaszoba. Nem is szoba, cella, kamrácska inkább. 1806. márciusában, midőn a Szent Koronát, mely Munkácsról elmenekítette – tízlovas hintóval – 19-én érkezett Mezőkövesdre, s pihent meg e tetők alatt egy éjszakára.

1956-os emlékmű a város főterén

Szent László római
katolikus templom

Jézus Szíve templom

Az új **Jézus Szíve templom**ot 2001. október 13-án szentelték fel, melyre majdnem nyolc évtizedig vártak a mezőkövesdiek. A Jézus Szíve egyházközösség modern, kéttornyú templomát és plébánia épületét Rátkai Attila és neje Kiss Róza tervezte. A díszítő falfestmények mezőkövesdi fiatal művész, Köteles István munkái. A régi templom épületében, mely 80 méterre található orgona múzeum megnyitását tervezik. Az új templom a szomszédos Millennium Emlékparkkal és Kavicsos-tó környékével kedvelt helyszíne a városi rendezvényeknek.

A **Matyó Múzeum** bejáratánál mintegy háziasszonyként Kisjankó Bori mellszobra üdvözli a látogatót. A múzeum a volt Korona szálló épületének helyiségeiben tárja a közönség elé a matyó múlt színes emlékeit, viselettörténetei és népművészeti kiállításain. A nagyteremben korhűen berendezett matyó otthon tárul elénk, a népviselet jellemző formáit, a hímzések történeti sorrendjét tanulmányozhatjuk fényképekkel és magyarázó feliratokkal. a folyosón a város múltját bemutató eredeti okiratokat, fényképsorozatokot találunk a matyó községek népviseletéről. A múzeum az új helyen 2005-ben nyitotta meg kapuit.

Kisjankó Bori szobra a Matyó Múzeum előtt

A Matyó Múzeum belső terme

Városi Galéria

A Közösségi Házzal és a Matyó Múzeummal szemben, a tér túlsó oldalán találjuk a **Városi Galériát**. Itt még magasabb rangú fogadtatásban van része a látogatónak, mint az imént a Matyó múzeum bejáratánál. Az épület előtti kicsi parkban nem csekélyebb személlyel van találkozása, mint a város hajdani jótevő királyával, Hunyadi Mátyással. A Városi galériában működik a **Takács István Gyűjtemény**. Takács István a magyar későbarokk legnagyobb mestere. Elsősorban mint egyházi festőt tartják számon. 290 körül van a templomok száma melyeket freskói, oltárképei, stáció sorozatai, nagybőjti leplei díszítenek. Szinte főművének számítanak az egri Bazilika freskói és magyar stáció sorozata.

A matyó népművészet termékenyítő hatásán talán még

meggyőzőbben, több oldalról is tükrözi Dala József (1901-1985) a másik első generációs művész életműve. Ő ugyanis idegenből, a Dunántúlról szakadt ide, mint a gimnázium rajztanára. Ám aztán egész hosszú életében rabja maradt a matyó élet vonzásának.

Kisjankó Bori emlékháza

Tiszta szoba Kisjankó Bori házában

Bútorfestő – védett népi épület a Hadasban

A Szent László tértől búcsúzva utunkat a Mezőkövesd hajdani arculatát leginkább őrző városrész, a matyó főváros „rezervátuma” felé vesszük. A településrész szerkezete és egyes épületei másfél, két évszázad távlatából hitelesen őrzik a matyóság építő tevékenységét, az anyag a szerkezet és a forma összhangját, az egykori életformát, a terület hangulatát. a festői „**Hadas**” terület az apró telkekkel, a szabálytalanul kanyargó utcákkal, közökkel, kis teresedésekkel sajátosan mezővárosias.

A terület szívében a „**Táncpajta**” körül tájházak, védett népi épületek láthatók. Az 1954-ben elhunyt kiváló népművész **Kisjankó Bori otthonában** emlékszobát rendeztek be. Múzeummá alakított lakóháza idegenforgalmi látványosság. Nemcsak népi építészeti remekmű, hanem a régi szegényparaszti életforma

hiteles dokumentumaként is érdeklődésre tarthat számot.

Sorra látogathatjuk az „ősmag”-ban még meglapuló „faluképi jelentőségű” lakóházakat, amelyekben működő fazekas, szövő, csipkeverő műhely, kézi festésű konyha- és szobabútorok, hímző alkotások tekinthetők meg. Ódon levegőjük talán még ma is őrzi a hajdani családi-közösségi élet melegét.

Részlet a Mezőgazdasági Gépmúzeumból

Részlet a Mezőgazdasági Gépmúzeumból

Mezőkövesd másik látványossága az Eötvös út 32. szám alatt található **Mezőgazdasági Gépmúzeum**. egyedülálló gazdagságú, Európa-szerte ismert mezőgazdasági és technika-történeti gyűjtemény, alapítója Hajdu Ráfis János. A több, mint százötven darabból álló erőgépegyüttes (traktorok, gőzgépek, lokomobil és stabil motorok) széles választékban reprezentálja a motortechnika századeleji fejlődését és alkalmazását az egykori mezőgazdaságban. A motorikus erőgépeket, múlt századbeli lovasjárgányok, egykor malmokat hajtó vízikerek és vízturbinák egészítik ki. Ugyanitt látható a kisparaszti gazdaságokban alkalmazott gépi berendezések, eszközök sokasága: cséplőgépek, darálók, kendertörők, szecska- és

répavágók, vízszivattyúk. Kiállításra kerültek az egykori lófogatú talajművelő, vető- és szállítóeszközök, mezőgazdasági kéziszerszámok, s nagy jelentőségű a népi kovácművesség munkáit tartalmazó kovácsoltvas-gyűjtemény is. A kiállításához csatlakozó ólaskert az egykori matyó paraszti gazdaságok emlékét őrzi.

A „Zsóry”

Néprajzi jellege mellett Mezőkövesd másik „nagy” nevezetessége a főútvonal mentén, a várostól három kilométerre fekvő Gyógy- és Strandfürdő, országosan közismert nevén „Zsóry”.

1939-ben olajkutató talajfúrás során kútjaiból csaknem nyolcszáz méter mélységből 72 Celsius fokos, nagy kalcium-magnézium-hidrogénkarbonátos, szabad szénsavat tartalmazó víz tört elő. A munkálatokat Zsóry Lajos ny. országgyűlési képviselő családi birtokán végezték, neve rajta maradt a fürdőn is, úgy tűnik végérvényesen. Többször is elvégezték a feltörő víz vegyelemzését, míg az Egészségügyi Minisztérium gyógyvíznek minősítette. A gyógyvíz ivó és fürdőkúraként egyaránt eredményesen alkalmazható. Reumás betegségek,, ízületi gyulladások, kopások, különböző női betegségek gyógyítására alkalmas, valamint sérülések és ortopédiai műtétek utókezelésére.

Az uszoda belülről

A fedett uszoda épülete

A Zsóry fürdő medencéje

A gyógyfürdőn túl, gondozott, virágos parkok között, fedett és nyitott gyógymedencék, uszoda és hullám-körmedencék szolgálnak fürdésre. A gépkocsival érkezők igénybe vehetik az autós-kemping szolgáltatásait is. A fürdő környékén, az „üdülőtelepen” a szállás- és étkezési lehetőségek egyre bővülnek.

Napjainkban is tart a fürdő szolgáltatásainak bővítése. Jelenleg a következő létesítmények és szolgáltatások állnak a pihenni és gyógyulni vágyók rendelkezésére:

- 50 x 30 méteres megosztott területű 30-33 Celsius fokos vizű medence
- 50 x 20 méteres 24 Celsius fokos vizű hullámfürdő
- 64 méter belső átmérőjű 24 Celsius fokos vizű körmedence
- 7 x 12 méteres 37 Celsius fokos vizű gyógymedence

- osztott gyógymedence, (fedett) súlyfürdővel, téliesítve, gyógyászati célokra építették, vizének hőmérséklete 36-38-40 Celsius fok
- feszített víztükrű uszoda, 26 Celsius fokos vízű

Gyógyszolgáltatások:

- iszappakolás
- gyógy- és frissítőmasszázs
- vízalatti sugármasszázs
- súly- és kádfürdő

A fürdő teljes területe 116 ezer m² (11,6 ha). A víz hasznosítására a fürdő területén kívül 156 férőhelyes Reuma kórház épült, korszerű gyógyászati és diagnosztikai berendezésekkel.

Az a bizonyos „Genius loci...”

Szent László Gimnázium és Szakközépiskola. 1911 szeptemberében kezdte működését a Szent Lászlóról elnevezett gimnázium, amelynek falai közül ezrek és ezrek kerültek ki hasznos, kötelességtudó értelmiségiként. A helytörténészek a tudói és számontartói, mi minden volt itt a szellem- és testkultúra szolgálatában: országos hírű dalárda, gyöngyös bokréta, megújuló „műkedvelő” majd „öntevekeny” színjátszás. A gimnázium, amely időközben szakközépiskolával bővült, ma is országos hírű. Szakágai: pénzügyi, menedzserasszisztensi és ügyintéző-titkári.

Ugyancsak országos hírű a **Széchenyi István Szakképző Intézet**, ahol műszaki informatikus, számítógépes szoftverüzemeltető, ruhaipari technikus, ruhagyártó, női ruhakészítő, gépjárművezető és karbantartó, autószerelő, mezőgazdasági gépszerelő, géplakatos, esztergályos, bútorasztalos és villanyszerelő képesítést szerezhetnek fiatalok.

Szent László Gimnázium és Szakközépiskola

A Matyó Együttes táncbemutatója

A Matyó Együttes táncbemutatója

A településen négy általános iskola működik. A zeneiskolában szolfézs, zongora, fa és rézfúvós, vonós, gitár, ütő és magánének tanszakon képezhetik magukat a diákok. A város sportlétesítményekkel is jól ellátott, valamennyi iskola rendelkezik tornateremmel és szabadtéri sportlétesítménnyel. A Városi Sportcsarnok alkalmas valamennyi teremsportban versenyek megrendezésére. A városi sportpályán füves és salakos labdarúgó-pálya, atlétikai pálya, bitumenes kézilabdapálya, ökölvívó edzőterem állnak a sportszeretők rendelkezésére.

A város művelődési intézményei széles skálát fognak át. A Községi Ház számos művészeti és művelődési csoporttal változatos tevékenységet folytat. A Táncpajtában működő **Matyó Népművészeti Egyesület** színes programokkal várja az érdeklődőket a Matyó Együttes fellépéseire és más rendezvényeire.

1897. óta hetilapja, (sőt évtizedeken át, 1944-ig két hetilapja is) volt Mezőkövesdnek – búvópatak módjára – most ismét felszínre futott, s régi nevén: Mezőkövesdi újságként jelenik meg. A városnak és a tájegységnek – immár három

évtizede – Matyóföld címmel jelenik meg évkönyve, helytörténeti, néprajzi és szépirodalmi kiadványként. A település méreteit s az évkönyv-sorozat tartalmi igényét tekintve országosan egyedülálló e szellemi vállalkozás. 1976-ban látott napvilágot Mezőkövesd város monográfiája nyolcszáz oldalas testes kötetben, gazdag képanyaggal. Folytatása az 1953 óta máig eltelt időszakot felölelő második kötet a várossá nyilvánítás 25. évfordulójára került az érdeklődők kezébe Tanulmányok Mezőkövesdről címmel Kápolnai Iván és Szlovák Sándor szerkesztésében.

A terület természeti- gazdasági adottságai

Mezőkövesd és közvetlen térsége – Matyóföld, a Mátra-Bükk üdülőkörzet egyik kiemelt fontosságú területe, mely jelenleg az alábbi idegenforgalmi szerepkörrel rendelkezik:

- a matyó népművészet és kultúra területe
- nemzetközi vonatkozású gyógy- és üdülőkörzet
- a Bükk hegység déli kapuja
- a bükkaljai települések szervező központja
- repülőtér
- közlekedés-földrajzi csomópont, kereskedelmi központ.

A terület a Bükk hegység déli lábánál két nagy tájegység, az Alföld és az Északi-középhegység találkozásánál országos főút és vasútvonal mellett terül el, szinte egyenlő távolságra a Tisza-tó és a Mátra-Bükk üdülőkörzettől. A közelmúltban megépített autópálya a terület kedvező közlekedésföldrajzi pozícióját tovább javítja.

Hímzés ráma

Gótikus kápolna a XV. századból a Szent László katolikus templomban

A Városháza épülete

A helység régóta iparosodott település (pl. bútoring, fa-, gép-, autóalkatrész- és bútoring), de jelentős szerepet tölt be a helység életében a mezőgazdaság is, mely az utóbbi évtizedekben fejlődött jelentősebben. A rendszerváltás után indult helyi vállalkozások is életképesnek bizonyultak. A nyilvántartott egyéni vállalkozók száma az 1990-es többszöröse, és sok társas vállalkozás is tevékenykedik.

Az egyéni (és a társas) vállalkozók számának növekedése kedvezően hatott a foglalkoztatásra. A kisebb vállalkozások jobban alkalmazkodnak a lakossági igényekhez. A kereskedelemben is átalakult az utóbbi időben, megjelentek az országos kereskedelmi láncok, s ennek megfelelően egyre színesebb és gazdagabb az ellátás. Új bevásárlóközpontok épültek: Profi, Lidl, Tesco, és a legutoljára megnyílt Spar (2008).

Díszzászló Nagy
György
gobelinművész
alkotása

A város közműrendszere folyamatosan épül. A villany-, a vezetékes ivóvízhálózat a város egész területét átfogja, a csatornázás a város keleti és nyugati részén kiépült. A csapadékelvezető csatorna hossza 28,5 km. Mezőkövesd belterületi úthálózata meghaladja a 100 kilométert, több mint 90%-ban szilárd burkolatú. A kiépített járda hossza 103 km, a kerékpárúté 5 km. Az elmúlt 10-15 évben végrehajtott fejlesztések eredményeként Mezőkövesd olyan településsé vált, amely bárminemű fejlesztés alapjául szolgáló humán és műszaki infrastruktúra szinte teljes kiépítettségével rendelkezik.

Az ismertetés nagy részét Kiss Gyula összeállítása alapján közöltük. Bővebb információval a Városi Könyvtár helyismereti gyűjteménye áll rendelkezésére.